

FARNOST SV. FRANTIŠKA XAVERSKÉHO V UHERSKÉM HRADIŠTI V LETECH 1778–1918

Vladimír Tethal, *Ostrožská Nová Ves*

Sborník Slovácko v minulém ročníku publikoval nástin dějin uherskohradištské farnosti v posledním století, kdy jejím středem byl kostel sv. Jiří. Následující text je pokračováním, ve kterém jsou naznačeny dějiny farnosti od doby, kdy se farním kostelem stal kostel sv. Františka Xaverského, až po rok 1918. Ten symbolicky vyjadřuje nové radikální změny, jimiž farnost po stoleté konsolidaci prošla v počátcích 20. století.

Dějiny farnosti mají především obsahovat duchovní dějiny, ty jsou však nesnadno postižitelné, v nich se splétá teologie s psychologíí, sociologíí, ale také třeba národopisem nebo zase statistikou. Poměrně málo víme však i o té vnější, okem postižitelné podobě farnosti, řekli bychom osoby, místa a věci s farností spojené. Tato práce, stejně jako předcházející v minulém ročníku Slovácka, je pouze základní orientací, přehledem, a to ne vždy bezchybným, když řada pramenů či publikací si odporuje nebo je někde nepřesná. Z publikovaných prací je třeba jmenovat klasické dílo G. Wolného *Kirchliche Topographie Mährens*, kde v 2. svazku je přehled hradištské farnosti viděný očima 60. let 19. století. O desetiletí jsou mladší práce hradištského františkána E. J. Vitáska o městě Uherském Hradišti a o Huštěnovicích.¹ Něco najdeme také ve Fišerově *Topografii* z roku 1921. Na 70. léta 19. století poukazují vzpomínky Zikmunda Halky Ledóchowského a Josefa Kachníka, o nichž bude řeč.² Chceme-li se dozvědět více, opět jsou důležité matriky uložené v Zemském archivu v Brně, tamtéž je i fond obsahující archiv františkánského kláštera. V Olomouci jsou spisy olomoucké konzistoře vztahující se k Uherskému Hradišti, něco z personálií kněží, stavební a správní záležitosti. Protokoly o zasedání hradištské městské rady nám dají částečný vhled do mechanismu obsazování fary. Ty najdeme v Okresním archivu v Uherském Hradišti, kde je řada krabic obsahujících spisy farního úřadu, avšak svým způsobem dost chudé. I farní kroniku začal psát Antonín Cetkovský poměrně pozdě, až v roce 1906, ač její vedení bylo nařízeno už roku 1898. Dalo by se říci, že na hradištské faře moc smyslu pro historii nebylo, žilo se přítomností a dívalo se do budoucna. Přesto, nebo právě proto, pustí-li se někdo do práce o takových osobnostech zasloužilých o město a kraj jako byli především faráři František Michalský, Vojtěch Vodička či Antonín Cetkovský, nebo ze starých dob tak pozoruhodných postavách jako Josef Lach či Karel Presl, materiál najde. Napomoci k tomu mohou i následující řádky.

1. Farnost sv. Františka Xaverského

Uherskohradištskou farnost v roce 1778 tvořilo královské město Uherské Hradiště a tři vesnice – Huštěnovice, Kostelany a Staré Město. V tomto prostoru se odehrával duchovní život, který procházel změnami, jež přinášela doba. Měnily se vztahy také mezi jednotlivými obcemi. Kostel sv. Františka Xaverského byl středem, kněží pracující v tomto kostele za pomoci dalšího duchovenstva a četných laiků vykonávali činnost s jednoznačně náboženským zaměřením, které však nebylo možné oddělit od dění politického, hospodářského a kulturního. Jestliže baroko představovalo vrchol náboženského života, pak období od velkých změn doby josefínské po první světovou válku a vznik republiky je obdobím usilujícím o maximální zachování toho, co dobrého baroko přineslo a co patří k podstatným projevům křesťanského života.

Uherské Hradiště

Město Uherské Hradiště představovalo jádro farnosti, avšak jeho pozice v životě farnosti se měnila. V průběhu 19. století vzrostl význam přífařených obcí, které se ve 20. století osamostatnily, vznikly v nich samostatné farnosti. Střediskem náboženského života se stal kostel sv. Františka Xaverského, který byl v dobrém stavu a těšil se stále péči a pozornosti. Kolem roku 1895 probíhala rozsáhlá obnova tohoto kostela, kdy se také podnikl největší zásah do interiéru pořízením štukového stropu.³ Bývalý farní kostel, který se stal filiálním, byl v roce 1780 uzavřen a 1785 zbořen. Zachován byl kostel Zvěstování Páně při klášteře františkánů i klášter samotný. V provozu byla po celé období špitální kaple sv. Alžběty. Kaple sv. Šebestiána fakticky nesloužila bohoslužbám pro své nepatrné rozměry. V roce 1913 byla obnovena. Smutný osud postihl kapli sv. Rozálie před františkánským kostelem. Nezrušil ji Josef II., ale františkáni sami. V roce 1876 byla zbořena a na jejím místě vznikl činžovní dům. Do farnosti připadl mařatický kostel Nanebevzetí Panny Marie z toho titulu, že se stal roku 1784 hřbitovním kostelem na novém městském hřbitově.⁴ Město se zajímalo o jeho opravy, zvláště když v roce 1844 převzalo správu hřbitova do svých rukou od faráře Kirschnera.⁵ Mařatický kostel byl od časů děkana Kulíška místem pouti Hradišťanů o svátku Nanebevzetí Panny Marie.

Hradištská fara má historii málo známou. Více se o ní dozvíme z inventáře děkana Presla z roku 1806. Fara byla rurální, proto měla značné hospodářské budovy. Její vnitřní i vnější vzhled se výrazně změnil za faráře Vodičky v 80. a 90. letech 19. století. Faráři měli také vinný sklep v mařatických vinohradech. V roce 1912 byl už sešlý a měl jej v pronájmu starosta Stancl.

O údržbu budov se staral od 2. poloviny 19. století tzv. kostelní konkurenční výbor. Členy výboru byli představitelé jednotlivých obcí, farář býval pouze přizván k jednání a chtěl-li opravovat, musel se obracet na tento výbor jako na vlastního investora. Kostelní konkurenční výbory vznikaly od 60. let, o fungování uherskohradištského máme zprávy až z 90. let 19. století, kdy se zachovala kniha jeho zasedání.⁶ V roce 1893 byli jeho členy Jan Protzkar, Josef Stancl, Antonín Soják, Jan Novák a Martin Koryčánek, vesměs významné hradištské osobnosti. V následujících letech provedená oprava a umělecká výzdoba farního kostela byla možná jen s velkým pochopením výše uvedených osobností. V roce 1915 se výbor zasloužil také o elektrifikaci farního kostela.

Duchovní správa se neobešla bez pomocného personálu v domácnosti na faře, jména bychom našli ve sčítacích operátech, ale také byli nutní spolupracovníci v kostele, jejich jména však se nezachovala. Jména ministrantů, kostelníků, varhaníků či uklízeček nebyla příliš evidována. Namátkou víme, že kolem první světové války byl ve farním kostele varhaníkem Jan Vašátka, kostelníkem Josef Kaška, ve stejné době ve Starém Městě se o kostel staral Matěj Čihal, člen konkurenčního výboru za Staré Město, varhaníkem byl Jan Husek, známá staroměstská osobnost.⁷

Vlastní duchovní život se projevoval také v činnosti zbožných sdružení. Všechna byla za Josefa II. zrušena, avšak především v druhé polovině 19. století se obnovovala, jako *Třetí řád svatého Františka*, nebo vznikala nová, jako *Bratrstvo Srdce Ježíšova*, *Bratrstvo Srdce Panny Marie za obrácení hříšníků* nebo *Arcibratrstvo růžencové*, jak je třeba uvádí katalog olomoucké arcidiecéze na rok 1900. Počátkem 20. století vznikaly spolky kulturní a sportovní, které byly vedeny v katolickém duchu, jako Omladina, Orel a další.

Staré Město

Staré Město bylo poddanskou vsí města Hradiště a největší přífařenou obcí. Mělo svůj kostel sv. Michala, kostel sv. Víta a kapli sv. Jana Křtitele a také svůj hřbitov, na kterém byli pohřbíváni též obyvatelé Huštěnovic a Kostelan. Kostel sv. Víta byl za děkana Lacha zbořen a kaple sv. Jana Křtitele nesloužila bohoslužebným účelům. O kostel sv. Michala se pečovalo, avšak bohoslužby zde byly zřídka, farníci chodili na bohoslužby do města. Od čtyřicátých let 19. století, kdy byla postavena přes Staré Město severní dráha, začal vzestup této obce

umocněný v 60. letech vznikem cukrovaru. V roce 1874 byly snahy založit zde klášter sester sv. Kříže, avšak tento pokus se nezdařil. Staré Město počtem obyvatel předběhlo město Hradiště, vzniklo zde také socialistické hnutí, přesto se kněžím dařilo udržovat dobrou úroveň náboženského života. V roce 1906 vznikla *Jednota sv. Michala*, která si kladla za cíl založení farnosti a vystavění nového kostela. Přes podporu faráře Cetkovského se mnoho neudělalo a Staroměstští zůstali daleko za Huštěnovicemi i Kostelany. Nový farář Zanáška snahám Staroměstšanů moc nepřál a později jeho nástupce Hrabal ještě méně, ten měl představu, že napřed je třeba postavit kostel a faru. Aniž by se tak stalo, došlo ve Starém Městě ke zřízení expozitury v roce 1939 a farnosti v roce 1951.⁸

Huštěnovice

Huštěnovice prošly v 19. století velkými změnami, při kterých došlo k prohloubení náboženského života, jak o tom svědčí jednak duchovní povolání, jednak budování sakrálních objektů. V roce 1828 si obyvatelé Huštěnovic vlastním nákladem postavili kapli sv. Anny a 26. července toho roku ji farář Kirschner vysvětil. Každoročně na svátek sv. Anny zde hradištský farář sloužil mši. Když se farníci z Huštěnovic nemohli dostat do farního kostela, modlívali se zde v neděle a svátky litanie. V roce 1872 padlo rozhodnutí postavit kostel. Ustavil se výbor s předsedou františkánem Vitáskem, členy výboru byli Petr Habáň, František Varmuža, Antonín Kašpárek, Ignác Adamčík a Antonín Veselý. Základní kámen byl položen 26. července 1873 za účasti faráře Michalského a kvardiána Benna Zahradnického. Stavba svěřena staviteli Šaňákovi. Svěcení kostela vykonal 26. července 1877 děkan Vykydal, kázání měl Dr. Pánek. Farář Michalský, který se o stavbu zasloužil, se svěcení nedočkal.⁹ Tím úsilí huštěnovických nekončilo, chtěli svého vlastního kněze. Farář Vodička a jeho nástupce Cetkovský úsilí o vyfaření podporovali, byla vystavěna fara, zabezpečeny kapitály. Dne 23. července 1910 začala samostatná duchovní správa v Huštěnovicích, kooperátor Jakub Hudeček se stal expozitou v Huštěnovicích. Když se podařilo vznik duchovní správy uskutečnit, kupodivu proti jejímu vzniku, přes velkou radost obyvatel vesnice proti ní vystoupil tehdejší starosta František Varmuža. V roce 1915 byla expozitura povýšena na samostatnou farnost a Huštěnovice vyčleněny z uherskohradištské farnosti.

Kostelany

V Kostelanech byla od 18. století kaple sv. Floriána. Kostelanští chodili do kostela v Uherském Hradišti, ten byl však velmi vzdálený, pochovávali ve Starém Městě. Usilovali o zřízení samostatné farnosti a našli velkou podporu u faráře Cetkovského, který ze svého příspěvku velkými finančními částkami a vyžebroval pole pro fundaci faráře. Po zbudování fary a vyřízení formalit, když bylo dostatečné materiální zabezpečení, byl 1. září 1912 instalován první kostelanský farář Antonín Lakomý, dosud kooperátor v Ostrožské Nové Vsi. Jmenoval jej arcibiskup Bauer, instaloval probošt Stojan, kázal bývalý hradištský kooperátor Foltynovský, oba jmenovaní měli také nemalé zásluhy o založení kostelanské farnosti. Na všem se objeví nějaký stín. Kostelanským přišlo po celý den slavnosti a někteří se pak dali slyšet, že hradištská farářka pro Kostelany nikdy nic neudělala, což bylo především vůči nebožtíku Cetkovskému nespravedlivé.¹⁰

2. Faráři uherskohradištské farnosti

František Schuppler 1778

Když se 10. ledna 1778 stal farním kostelem uherskohradištské farnosti bývalý jezuitský kostel sv. Františka Xaverského, byl farářem a děkanem František Schuppler (1703–1778), který za krátký čas zemřel, už 10. června toho roku. O Schupplerovi bylo pojednáno v minulé stati.

Josef Lach 1778–1797

Po Schupplerově smrti převzal prozatímně správu farnosti kaplan Josef Lach, ale už 12. června se sešla za předsednictví Bernarda Presla městská rada, aby zvolila nového faráře, přesněji aby vybrala toho, koho navrhne arcibiskupské konzistoři, Městu jako patronovi náleželo právo prezentovat, konzistoř investovala, investovaný měl být ve farním kostele instalován. O hradištskou faru se ucházel Ignác Land, místní rodák, Jan Šternberský, též místní rodák, a dlouholetý zdejší kaplan Josef Lach. Městská rada se rozhodla pro Lacha.¹¹ Ostatně Šternberský byl zajištěn bohatou farou v Příboře, kde byl děkanem, stal se arciknězem a asesorem konzistoře, Land se ucházel o Budišov, jednu z nejbohatších far v arcidiecézi a tu také o měsíc později dostal. Lacha znali radní dobře už sedmáct let co byl ve městě kooperátorem a kaplanem, byl pravou rukou váženého zesnulého děkana a jaké by měl ve svých šestačtyřiceti letech perspektivy, kdyby Hradiště nedostal. V červenci byl tedy kandidát města investován a instalován a ujal se úřadu faráře a zároveň se stal děkanem hradištského děkanátu.

Lach pocházel ze vsi Tvarožná nedaleko Brna, kde se narodil a 19. března 1732 byl pokřtěn. Jeho otec se jmenoval Ondřej, 2. února 1721 se oženil s Rosinou, dcerou Pavla Mylnera, měli děti Jiřího (1723), Johana (1726), Františka (1728) a zmíněného Josefa. Josefovým kmotrem se stal Matouš Witzer (Wičar) z Tvarožné, kmotrou Judita, manželka Jiřího Wintzara z Jiříkovic. Josef záhy osiřel, 20. května 1737 mu zemřela matka a 17. února 1739 otec.¹² Právě v té době přišel za faráře do Tvarožné František Schuppler a z dalších osudů Josefových je patrné, že nový farář se o sirotka do určité míry postaral. Po absolvování gymnázia a teologie byl Josef Lach 1. března 1760 přijat do duchovního stavu udělením tonzury a čtyř nižších svěcení, 20. září 1760 byl vysvěcen na podjáhna, 19. září 1761 na jáhna a 19. prosince 1761 jej nový olomoucký biskup Maxmilián Hamilton vysvětil na kněze. Menzální titul mu poskytl baron Jan Křtitel Freyenfels, jeho vědomosti byly označeny jako skvělé a byl utraquista, čili ovládal češtinu a němčinu.¹³ Ještě jako klerik je doložen v hradištských matrikách a hned po kněžském svěcení nastoupil do Uherského Hradiště jako kooperátor ke svému dobrodinci faráři Schupplerovi. Zde roku 1764 postoupil na kaplana a byl jím čtrnáct let. Za Lacha prošla farnost radikálními změnami a získala podobu, která vydržela až do počátku 20. století. Lachovým úkolem bylo zabezpečit a rozvíjet duchovní práci v době josefínských reforem. Nejprve se potýkal s tím, že na nedalekém Valašsku probíhaly náboženské nepokoje vedoucí k vydání *Tolerančního patentu*. Ve městě často pobývali členové komisí řešící valašské nepokoje, jako později známí biskupové Háj a Kindermann a mnozí další. V Hradišti byli také někteří Valaši věznění a duchovní péče o ně byla svěřena Lachovi. 22. dubna 1781 před Lachem se šest valašských luteránů zřeklo bludů a bylo přijato do katolické církve (Jiří Blinka z Hovězího, Jiří Patáček z Lutoniny, Martin Marek z Janové, Martin Kratina z Prlova, Matouš Kovář ze Seninky a Jan Patáček z Lutoniny).¹⁴

Jinou Lachovou starostí bylo, že město mělo nadbytek nezaměstnaných kněží, bývalých jezuitů, přišli sem někteří cisterciáci z Velehradu po zrušení kláštera, matriky nám uvádějí průběžně některá jména, avšak nelze udělat úplný přehled pro nedostatek pramenů. Tito kněží příležitostně vypomáhali v duchovní správě, většinou odkázáni na penzi řeholníků zrušených klášterů žili ve městě jako soukromníci.

V osmdesátých letech vlna rušení sakrálních objektů zasáhla i hradištskou farnost. V letech 1783–1785 byl zbořen bývalý farní kostel sv. Jiří. V roce 1785 byl ve Starém Městě zrušen a později zbořen starobylý kostel sv. Víta.¹⁵ Nad mařatickými vinohrady v sadské farnosti byla zrušena kaple sv. Rocha, ke které mělo město vztah. V roce 1784 byl zrušen hřbitov ve městě u františkánského kostela a hřbitůvek při kostelíku v Mařaticích se stal městským hřbitovem a hřbitovní kostel byl začleněn do hradištské farnosti, ač Mařatice zůstaly přifařeny do Sadů. První pohřeb v Mařaticích jako na městském hřbitově byl 15. prosince 1784.

Rozruch vyvolalo úsilí o likvidaci františkánského kláštera. Je zajímavé, že Lach se vyslovil pro jeho zrušení a pro vystěhování františkánů na Velehrad. Lach si však františkánů musel užít, když roku 1785 bylo nařízeno, že se mají stát kooperátory při hradištské faře.

Velmi citelné byly i další josefínské reformy, z nichž nejznámější je nařízení o pohřbívání zemřelých v pytlí místo v rakvi. Toto nařízení však bylo pro velký odpor brzy odvoláno. Farnost přišla také o náboženské spolky, přestalo existovat starobylé bratrstvo Božího Těla, za své vzalo i procesí do Mařatic o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie.

Zásah do náboženského života byl citelný, ale zdá se, že k zásadní změně náboženského myšlení farníků nedošlo. Jaký byl Lachův postoj k josefínským reformám těžko říci, podle některých kroků, jako podpora rozhodnutí o zboření kostela sv. Víta a úsilí o zrušení františkánského kláštera naznačují, jaký byl jeho názor, snad částečně josefínský, snad prostě praktický.

Lach zastával také funkci děkana hradištského děkanátu, který prošel změnami v důsledku změny diecézních hranic po založení brněnského biskupství. Lach byl starostlivý děkan, což dosvědčuje událost z roku 1795, kdy v červnu zemřel novoveský lokální kaplan Jan Vykoukal, Lachův spolužák a spolusvěcenec. Nejprve byl za administrátora poslán do Nové Vsi hradištský františkán a velehradský kooperátor Amand Kratochvíla, záhy byl však přeložen do Bánova s tím, že se o Novou Ves do jmenování nového lokálního kaplana postarají kněží ostrožští. Lach se postavil tvrdě proti tomuto rozhodnutí konzistoře s tím, že duchovní správa v Ostrožské Nové Vsi by takto utrpěla, Kratochvíla musí každopádně v Nové Vsi zůstat.¹⁶

Josef Lach zemřel na své faře raněn mrtvicí 23. června 1797. Zaoopatřil jej dominikán Prokop Čermák, pohřbil jej jako prvního z hradištských farářů na mařatickém hřbitově viceděkan z Bílovic Josef Olborth. Neznáme ani fyzickou, ani duchovní podobu, ani místo posledního odpočinku tohoto muže, který se z prostého sirotka vypracoval, díky pozornosti druhého člověka, ke slušnému vzdělání a společenskému postavení. Ani nemůžeme rozhodnout, zda v komplikované době hledal cestu k novým myšlenkovým proudům osvícenským nebo byl prostě praktickým mužem, který střízlivě zvažoval co je nutné a co nikoli pro spásu svých farníků.

Karel Presl 1797–1808

Po Lachově smrti se administrátorem uprázdněné farnosti stal kaplan Jakub Altmann, jehož žádost do konkurzu obdržela městská rada 14. července, ale vzhledem ke změnám v konzistorní proceduře byla volba nového faráře stanovena až na 7. září. Městská rada vybírala ze šesti kandidátů. Hlásil se místní kaplan Jakub Altmann, místní kooperátor Pavel Matela, místní katecheta Vojtěch Pietsch, a místní rodáci František Bulín, Jan Vykoukal a Karel Placid Presl. Poslední jmenovaný byl vybrán a prezentován, konzistoř jej neprodleně dne 19. září investovala a 22. září ukázal Presl diplom od konzistoře městské radě jako nový farář, současně byl také jmenován děkanem.¹⁷

Presl byl ve své době už starší pán, byl to však opět muž mimořádných kvalit a staré školy. Narodil se v Uherském Hradišti 5. května 1743, jeho otec Karel Presl byl bohatý jehlář a radní, matka se jmenovala Johana, kmotři se jmenovali Jiří Maius a Anna Rösnerová. Preslovi, patřili mezi nejbohatší a nejmocnější hradištské rody 18. století. Od roku 1725 do roku 1780 vlastnili dům číslo 11, který je zřejmě rodným domem budoucího hradištského faráře. Karel Ignác, jak byl pokřtěn, vstoupil v roce 1760 do cisterciáckého kláštera na Velehradě a obdržel řádové jméno Placid, které používal až do konce života. 28. září 1766 byl vysvěcen na kněze. Měl mimořádně dobrou hlavu a tak se v klášteře stal roku 1770 domácím učitelem filozofie, 1775 profesorem spekulativní teologie a roku 1778 byl povolán na řádové generální studium do Prahy, tak zvané Bernardeum. Zde se roku 1781 stal doktorem teologie a roku 1784 posledním rektorem Bernardea. Tiskem vydal *De assensu a catholico canonizationi sanctorum praestando disertatio (b.d.) a De moderatione theologi in scholae doctrinis dissertatio. Praeae 1781.*

V roce, kdy se stal rektorem Bernardea, byl velehradský klášter, jehož byl členem, zrušen, dalšího roku po zrušení většiny zbylých cisterciáckých klášterů zaniklo i Bernardeum, Presl opustil Prahu a po zastávce doma, od začátku roku 1786, nastoupil jako farář do nově zřízené

farnosti Partutovice na severní Moravě, kde jej čekala řada těžké práce. Musel nejprve vystavět faru a nový kostel, který byl vybaven za pomoci Preslových přátel z Uherského Hradiště.

Presl, filozof a teolog s praxí vysokoškolského učitele, ozdobený doktorátem, zformovaný přísným cisterciáckým řádem, zkušený v duchovní správě, příslušník bohatého a váženého hradištského rodu, byl každopádně nevhodnějším kandidátem na faráře a děkana do královského města. Zdá se, že naděje nezklamal, o čemž svědčí fakt, že byl jmenován asesorem, čili skutečným radou a přísedícím arcibiskupské konzistoře a tak se zařadil mezi kněžskou elitu na Moravě. Jeho duchovní práce připadla na těžké období napoleonských válek a o její kvalitě vypovídá nárůst duchovních povolání ve farnosti. Pozoruhodnou událostí byla generální vizitace, kterou v roce 1803 vykonal světící biskup Alois Josef Kolovrat, který se pak ještě vrátil na Hradištsko, aby zde konsekroval několik kostelů, například v Kunovicích. Tyto slavnosti narušily josefínskou strohost a suchopárnost prosazovanou v náboženském životě. Trvalou památkou na jeho působení je, že v roce 1804 vymohl u konzistoře obnovení poutí a procesí z města do Mařatic o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie, což bylo zrušeno za Josefa II. Procesí vzalo v nové době za své, mařatická pouť se koná do dnešní doby. Po roce 1804 zastával Presl také úřad inspektora škol na území hradištského děkanátu. V roce 1808 Presl vážně onemocněl, 27. září napsal závěť, ve které pamatoval mimo jiné také na hradištské školství. Zaoopatřil jej P. Fabián Hlaváč, zdejší rodák, který se vrátil na stáří z Bechyně, kde byl děkanem, domů. Presl zemřel 17. listopadu 1808 na vodnatelnost a 19. listopadu jej v Mařaticích pochoval Tomáš Antonín Campion, farář, děkan a asesor ve Veselí.¹⁸

Jakub Altmann 1809–1812

Radniční protokoly nepodávají přehlednou tabulku uchazečů, ze kterých by městská rada 17. ledna 1809 vybírala nového faráře. Z poznámek vyplývá, že se hlásil administrátor a kaplan Karel Schinzel, milotický farář Dědek, zlínský farář a zdejší rodák Land, zdejší rodák a lokalista ve Štarnově Müller, farář v Hrozové na severní Moravě František Madl a farář ze Starého Hrozenkova Jakub Altmann, pro kterého se nakonec městská rada rozhodla, prezentovala jej konzistoři, která jej ustanovila současně děkanem a školním inspektorem.¹⁹ Altmann byl dobře znám ve městě, protože zde řadu let působil.

Narodil se v roce 1758 v Nedakonicích, tak to uvádí diecézní katalog, avšak v polešovických matrikách jeho křest není zapsán. Je možné, že se původně jmenoval jinak a později si příjmení poněmčil. Teologii totiž studoval nejen v Olomouci, ale i ve Vídni. Na kněze byl vysvěcen v roce 1782, hned nastoupil do Uherského Hradiště jako kooperátor k děkanu Lachovi, roku 1787 postoupil na kaplana a byl jím do roku 1800. V tom roce, když předtím nedostal hradištskou faru, se ucházel o lokalii Starý Hrozenkov a v konkurzních aktech je zhodnoceno jeho hradištské působení. Práví se v nich, že měl chvályhodné a příkladné mravy a horlivě vyučoval v normální škole. Doporučoval jej děkan Presl, krajský a hospodářský úřad.²⁰ Altmann starohrozenkovskou lokalii dostal a roku 1803 dosáhl jejího povýšení na samostatnou farnost. Ve volbě se městská rada rozhodla tedy pro člověka, jehož kvalitu dobře znala a který měl o duchovní správu ve farnosti osmnáctileté zásluhy. Altmannovi však nebyl dopřán dlouhý druhý pobyt na hradištské faře. Datum 7. března 1812 v úmrtní matrice nevíme zda označuje datum smrti či pohřbu. Uvádí však, že jej zaoopatřil kaplan Schilder, pochoval v Mařaticích viceděkan Olborth, a že dotyčný zemřel na faře.

Karel Schinzel 1812–1813

Ani Altmannův nástupce nezastával svůj úřad dlouho, dokonce ani ne celý rok. Dne 19. července 1812 vybírala městská rada ze sedmi uchazečů, byli jimi litenčický farář Jan Kožušek, lokální kaplani ze Štarnova Jan Müller, z Popic Ludvík Tučapský, z Hrozové František Madl, z Rudy u Velkého Meziříčí Ignác Kirschner, ze Sadů Karel Schinzel a místní kaplan a administrátor Antonín Schilder. Městská rada chtěla nyní faráře mladého a jí známého, takoví byli Müller, domácí rodák, který zde byl kaplanem, a ještě mladší též bývalý zdejší kaplan Schinzel. Rozhodla se pro Schinzela.²¹ Ten byl investován za faráře, ale stalo se poprvé,

1. Rafael Tučapský, hlucký farář, první děkan, který nebyl hradištským farářem. 2. Katecheta Tomáš Hájek.

že nebyl současně jmenován děkanem, děkanský úřad zůstal zatím neobsazen, později byl děkanem jmenován hlucký farář Rafael Tučapský.

Karel Schinzel byl Němec, narodil se v roce 1780 v Domašově u Šternberka, po vysvěcení 1803 přišel do Uherského Hradiště, byl zde kooperátorem a kaplanem u děkana Presla, administrátorem po Preslově smrti, hlásil se o faru, ale přednost dostal starší a zasloužilejší Altmann a Schinzel odešel v roce 1810 za lokálního kaplana do Sadů. Po předčasné Altmannově smrti se stal hradištským farářem, ale součotiny jej do roka schvátily do hrobu. Zemřel 27. června 1813 na faře, zaopatřil jej kaplan Schilder a pochoval v Mařaticích děkan Tučapský.²²

Jan Müller 1813–1815

Nepodařilo se mi najít zprávu o volbě v roce 1813, srovnáme-li volby předchozí a následující, mezi uchazeči byl určitě místní kaplan a administrátor Antonín Schilder, lokalista z Rudy Ignác Kirschner, zvolen byl Jan Müller, který se o Hradiště hlásil potřetí, dočkal se, ale ani jemu nebyl dopřán dlouhý pobyt na faře v rodišti. Müller se narodil v roce 1773 a roku 1798 byl vysvěcen na kněze. Byl tedy odchovancem děkana Lacha a jeho nástupce Presl si jej vzal za kooperátora, později postoupil na kaplana, v roce 1806 se stal lokálním kaplanem ve Štarnově u Olomouce, koncem roku 1813 se vrátil do rodného města. Děkanem se nestal, ale byl jmenován školním inspektorem a titulárním děkanem. Tato jmenování svědčí o dobré pověsti u konzistoře. Jeho zhruba dvouleté působení ukončila smrt 19. října 1815, jejíž příčinou byla plicní nemoc a na kterou jej připravil místní kaplan Borek. Pohřební obřady vykonal v Mařaticích děkan Tučapský.

Ignác Kirschner 1816–1864

Volba Müllerova nástupce byla stanovena na 15. prosince 1815. V konkurzu bylo deset uchazečů: Josef Pfleger, lokální kaplan, František Timmel, lokální kaplan v Kněždubě, arcibiskupský ceremonář Antonín Schilder, uherskobrodský kaplan Josef Sovič, březolupský lokalista Martin Gottwald, hustopečský (nad Bečvou) farář Martin Maglia, velehradský administrátor František Sedlák, rudský lokalista František (správně Ignác) Kirschner, li-

tultovický farář František Žák a kooperátor František Mičko. Vesměs se jednalo o osoby, které s Uherským Hradištěm neměly nic společného.²³ Opět se hlásil bývalý kaplan Schilder a rudský lokalista Kirschner, který kupodivu dostal přednost, byl prezentován a 5. ledna 1816 investován. Nebyl jmenován ani školním inspektorem jako Müller, nestal se ani viceděkanem, když v tom roce 1816 zemřel dlouholetý viceděkan Olborth, nebyl jmenován ani titulárním děkanem, přesto byl ze všech hradištských farářů v Hradišti nejdéle a zemřel jako senior kněžstva arcidiecéze.

Kirschner pocházel ze Slovácka, narodil se 24. března 1774 v Bzenci, na kněze jej vysvětil 19. března 1797 světící biskup Karel Rosenthal, v duchovní správě působil jak v olomoucké tak v brněnské diecézi, od roku 1806 byl lokálním kaplanem v Rudě u Velkého Meziříčí.²⁴ Chtěl blíže k rodišti, tak se roku 1808 ucházel o Archlebov. Tehdy o něm praví konkurzní akta, že byl zbožným mužem, horlivým a neúnavným v hlásání Božího slova, v návštěvách nemocných a v katechizování ve škole i v kostele. Přes toto dobré svědectví se Kirschner do dějin farnosti a města více nezapsal. Pozoruhodné bylo, že za generální vizitace v roce 1817 olomoucký arcibiskup a kardinál Maria Tadeáš Trauttmansdorf vedl ve městě procesí o slavnosti Božího Těla, když se však po více jak čtyřiceti letech konala další generální vizitace, v roce 1858 arcibiskupem Fürstenbergem, měl už správu farnosti v rukou administrátor Michalský. Kirschner též reprezentoval při trojí návštěvě císaře Františka I. ve městě, v roce 1817, 1820 a 1823. Kirschner měl také podíl na vybudování kaple sv. Anny v Huštěnovicích v roce 1828, ale více zpráv o nějakých událostech nemáme. Souviselo to i s dobou, kdy post-josefínský pořádek nedovoloval žádné změny a hnutí v církvi, když se poměry roku 1848 uvolnily, byl už Kirschner starý muž vyřazený z praktické činnosti. Také skutečnost, že byl pomínut při všech jmenováních děkanů a viceděkanů napovídá, že jeho schopnosti byly asi průměrné, ač si své povinnosti plnil. V roce 1847 předal správu farnosti administrátorovi in spiritualibus et temporalibus Františku Michalskému a stáhl se postupně do soukromí. Zemřel na sešlost stářím týden před svými devadesátinami 17. března 1864 a pohřben byl na mařatickém hřbitově.

František Michalský 1864–1877

Donedávna visela podobizna Františka Michalského na schodišti ve farním kostele spolu s fotografií jeho spolupracovníka a nástupce Vojtěcha Vodičky. Byla to třetí nejstarší zachovalá podobizna hradištského faráře po Václavu Kulíškovi (z. 1638) a Michalu Prokopovi (z. 1654). Stejně jako Kulíšek a Prokop patřil i Michalský mezi muže o farnost a město zvláště zasloužilé. Narodil se ve Slezsku ve vesničce Jezdkovice, přifařené do Stěbořic, dne 19. března 1807. Nebyl vynikající student teologie (reparát z archeologie, úvodu do Nového zákona a dogmatiky), přesto později prokázal řadu schopností a dobrých vlastností. Na kněze jej vysvětil 22. července 1834 arcibiskup Ferdinand Chotek a prvním místem novokněze se stalo hanácké Náklo, kam byl ustanoven od 1. září k faráři Václavu Volnému, legendárnímu hospodáři a dobrodinci. Ale už od 20. května 1835 byl poslán za kooperátora do Uherského Hradiště a zůstal zde až do smrti. Od 12. února 1840 byl duchovním správcem věznice, od listopadu 1847 administrátorem v duchovních a hospodářských věcech, od 15. června 1864 farářem.²⁵ Po téměř třicetiletém působení ve městě, po šestnáctileté administratuře nemohl hradištskou faru dostat. Na ryze duchovní práci se mohl, ba musel soustředit, při silněji se projevujícím nedostatku kněží a růstu počtu farníků. Tak například katalog na rok 1860 uvádí, že v Uherském Hradišti bylo 2773 katolíků, jeden nekatolík a padesát židů, ve Starém Městě 1981 katolíků a pět židů, v Huštěnovicích 799 katolíků a v Kostelanech 585 katolíků, celkem ve farnosti 6138 katolíků. Přitom v duchovní správě pracoval Michalský jako administrátor, Vojtěch Vodička jako kooperátor, výpomocným kooperátorem byl františkán Floribert Kaňka. Farář Kirschner už v duchovní správě nepracoval, Tomáš Hájek byl katechetou reálky a kněz důchodce, bývalý jalubský farář Vincenc Palsam, se na duchovní správě nepodílel. V klášteře bylo sice šest kněží (Valentin Friedl, Šebestián Šebestík, Rudolf Pospíšil, Floribert Kaňka, Hubert Vodehnal a Hyacint Kment) a čtyři fráteri, ale pouze Kaňka vypomáhal

3. Populární františkán Erazim Vitásek.

4. Farář Antonín Cetkovský.

v duchovní správě a Kment byl katechetou hlavní školy a duchovním správcem ve věžnici. Tíha duchovní správy lidnaté farnosti se dvěma vzdálenými vesnicemi ležela převážně na Michalském a Vodičkově. Je tedy s podivem, že oba tito muži našli čas na veřejnou činnost společenskou, politickou a kulturní. Michalský byl až do konce života členem vedení města a aktivně se podílel na úsilí o jeho rozvoj, Vodička se zatím více uplatňoval v činnosti české vlastenecké. Michalský si získal zásluhy také o stavbu kostela v Huštěnovicích. Za své zásluhy byl jmenován čestným občanem města, čestné občanství Huštěnovic nestihl převzít. Zemřel 24. února 1877 a byl pohřben do čestného hrobu na mařatickém hřbitově.

Vojtěch Vodička 1877–1906

Tak jako v případě Michalského i v případě Vodičky šlo o jasné rozhodnutí městské rady kdo bude farářem, protože okolnosti ani jinou volbu neumožňovaly. Vojtěch Vodička byl zatím posledním rodákem z města, který se zde stal farářem. Shrnutí života a práce podal ve farní kronice jeho nástupce Antonín Cetkovský:

„Dne 22. května 1906 v úterý v křížové dny zemřel v 1/2 11 hod. v noci vldp. farář Vojtěch Vodička, kníže arcib. a konsist. rada, rytíř řádu Františka Josefa, čestný měšťan král. města Uher. Hradiště a čestný občan obcí Huštěnovice a Kostelany, po dvoudenní nemoci, když ještě předtím měl v neděli kázání, v 82. roce věku svého. Nebyl zaopatřen sv. svátostmi umírajících, neboť se nenadál tak rychlého konce. Dne 25. května t.r. byl pochován za velikého účastenství městského obyvatelstva v přítomnosti 35 kněží. Kondukt vedl nejd.p. Sigmund hrab. Ledochowski, kanovník nesídelní olomoucký, probošt kroměřížský, který mládí své v Uher. Hradišti, kdež rodiče jeho bydleli, strávil a tentokráte náhodou na Velehradě meškal. Farář Vojtěch Vodička byl rodákem uh. hradišským, narodil se dne 6. dubna 1825 v čís. 142, otec jeho Filip Vodička byl zde učitelem. Vojtěch Vodička stal se, byv na kněze vysvěcen r. 1848 v Uh. Hradišti kooperátorem a r. 1877 dne 23. května byl na faru investován po předchůdci svém P. Františku Michalském, který r. 1877 dne 24. února zemřel. Farář Vodička byl tedy 29. rok kooperátorem a 29 farářem a to jen v Uher. Hradišti. Byl muž velmi nadaný, výborný populární kazatel, dobrý astronom a matematik. Pracoval velmi pilně v době národního probuzení ve zdejším českém čtenářském spolku pozdější Měšťanské Besedě, jejímž dlouholetým jednatelem a později i před-

sedou byl a přispěl vydatně k vítězství národní strany v Uher. Hradišti. Měšťanstvo radovalo se z toho, když u příležitosti svého padesátiletého jubilea kněžského jmenován byl r. 1898 čestným měšťanem král. města Uher. Hradiště a věnovalo mu po smrti čestný hrob.“²⁶

Antonín Cetkovský 1906–1911

V případě Cetkovského šlo o zvláštní podobnost s dvěma předchůdci, Michalským a Vodičkou. Opět se farářem stal kněz po celá desetiletí spjatý s městem a farností, takže neměl srovnatelného protikandidáta a pominutí jeho osoby nebylo prakticky možné. Antonín Cetkovský se narodil 6. dubna 1847 v Kralicích na Hané, studoval nejprve v letech 1860 – 1864 na nižším gymnáziu ve Strážnici, pak do roku 1868 na vyšším v Olomouci, poté následovalo studium teologie a 5. července 1872 byl vysvěcen na kněze. Od 1. září toho roku nastoupil jako kooperátor v Sadech, kde si získal velké zásluhy o obnovu vyhořelého kostela. Působení v Sadech skončilo 24. ledna 1878 a nastoupil jako kooperátor v Uherském Hradišti. Tak jako byl dlouhá desetiletí Michalský spolupracovníkem Kirschnerovým, Vodička Michalského, tak Cetkovský Vodičky. Po Vodičkově smrti se stal administrátorem, pak byl prezentován na faráře a konečně 8. srpna 1906 slavně ve farním kostele instalován. V roce 1907 se stal viceděkanem hradištského děkanátu.

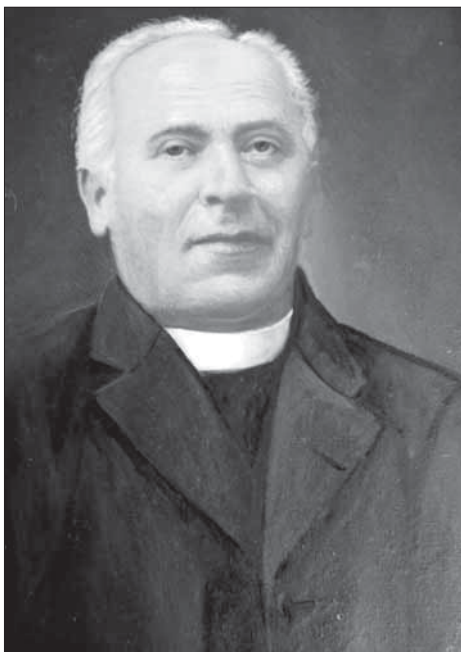
Se jménem Cetkovského se pojí historické rozdělení farnosti na farnosti tři, což byl moderní trend, který si vyžádala pastorační potřeba doby a demografický růst. Jednalo se nejprve pochopitelně o dvě vzdálené vesnice, Huštěnovice, kde byla v roce 1910 zřízena expozitura, a Kostelany, jejichž vyfaření připravil a k němuž došlo krátce po jeho smrti. Byl to odvážný krok sledující jednoznačně dobro farníků bez ohledu na vlastní osobní a úzce hradištské farní zájmy. Těžiště práce Cetkovského však spadá do let jeho dlouhého kaplanování. Dlouho se těšil skálopevnému zdraví, v poslední době začala hlodat nemoc, nepomohli lékaři, jejichž pomoc hledal, v neděli 19. listopadu 1911 po poledni zemřel a byl 22. listopadu pohřben v Mařaticích vedle své sestry Anastázie. Byl vyznamenán zlatým záslužným křížem a byl čestným měšťanem Uherského Hradiště.²⁷ Na závěr drobná vzpomínka Františka Jansy na obřad oddavek herečky Marie Hübnerové v roce 1893: „*Vykonal jej kaplan P. Cetkovský, krásný, vysoký muž, Hanák, širokoplecí, dobrý a ušlechtilý muž. Honoráře nežádal a nabízené nepřijal.*“²⁸ Takový byl Cetkovský.

Ignác Zanáška 1912–1936

Po smrti Cetkovského se stal administrátorem kooperátor Jan Horák a datum volby bylo stanoveno na 6. března 1912. O hradištskou faru se ucházelo čtrnáct kněží: Jakub Hudeček, kooperátor a expozita v Huštěnovicích, Václav Švec, děkan v Žešově, Inocenc Obdržálek, farář v Bílovicích, Ignác Zanáška, katecheta v Uh. Hradišti, Karel Komárek, kaplan ve Spytihněvi, Augustin Chmelař, farář v Deštné, Robert Stračka, farář v Koryčanech, Hugo Weinlich, farář v Lesnici, Konstantin Černoch, farář ve Staré Vsi na Ostravsku, Jaroslav Pospěch, farář v Olbramicích, Antonín Janda, profesor v Kroměříži, Karel Sonntag, farář v Herčivaldu, Mikuláš Maršálek, farář v Metylovicích a Jan Friedl, kaplan v Dubicku. Hudeček a Zanáška působili ve farnosti, Weinlich a Sonntag byli rodáky z Hradiště, Maršálek ze Starého Města, Friedl v Hradišti vyrostl, Obdržálek byl rodák z Jalubí a Černoch z Osvětíman. Za hlavní kandidáty bylo lze považovat Hudečka a Obdržálka, jednalo se o osoby ve městě a okolí dobře známé a vážené, avšak oba se vzdali kandidatury ve prospěch katechety Zanášky, který 9. března dostal 25 z 29 hlasů. 24. dubna byl pak investován a 1. května děkanem Bartákem instalován.²⁹

Ignác Zanáška se narodil ve Staré Vsi u Přerova v roce 1869, v roce 1894 byl vysvěcen na kněze, stal se kooperátorem v Uničově a od 1. dubna 1899 byl katechetou německých škol v Uherském Hradišti až do nastoupení do úřadu faráře.

Do našeho období spadá jen část Zanáškova působení v Hradišti. Dokončil rozdělení farnosti na tři a na pořadu byl vznik ještě farnosti ve Starém Městě. Zanáška si tuto myšlenku neosvojil, na rozdíl od předchůdce, za jehož působení se na věci začalo pracovat.

5. Farář Ignác Zanáška.

6. Jakub Hudeček ve stáří.

Když pak Zanáška zemřel, byla konzistoří stanovena podmínka pro nového faráře, že bude souhlasit s vyfařením Starého Města, avšak on sám ambicím staroměstských spíše nepřál. Velkou výhodou pro něj bylo, že měl vynikajícího spolupracovníka, zvláště ve Starém Městě, kaplana Josefa Pospíšila. Pro Zanášku bylo těžké vyrovnat se také s politickými změnami ve farnosti, což vedlo k určitému napětí mezi ním a vedením města. Přesto se aktivně zapojil do veřejného života, po nastoupení do úřadu faráře se v roce 1912 stal členem vedení hradištské Rolnické záložny a v roce 1927 dokonce jejím předsedou.

Zanáškovou zálibou byla historie. Sebral mnoho materiálu k dějinám farnosti. Ve farním kostele nechal zasadit v roce 1917 pamětní desku připomínající posvěcení kostela v roce 1682. Když skončila první světová válka, také hradištskou farnost zasáhla protikatolická agitace, avšak nic nepořídila, narozdíl třeba od nábožensky proslulejšího Uh. Brodu nebo Kyjova. To je jedno z nejlepších vysvědčení o duchovní práci Zanášky a jeho předchůdců. Po téměř čtvrtstoletí farárování zemřel 19. února 1936 a byl podle vlastního přání pochován v rodné Staré Vsi, kde dodnes na hřbitově stojí jeho impozantní pomník. Toto rozhodnutí bylo formou protestu proti tomu, jak se město zachovalo k hrobům minulých farářů.

Zůstává otázkou, zda rozhodnutí Hudečka a Obdržálka, které Zanáškovi pomohlo k hradištské faře, bylo šťastné. Zanáška patří do řady zasloužilých farářů, ale nezapřel svoji katechetskou, nikoli pastorační orientaci. Sám nejednou litoval, že se hradištským farářem stal. V dějinách farnosti i města má však i přesto čestné místo.

3. Spolupracovníci v duchovní správě

a) Kaplani, kooperátoři

Prvním farářovým pomocníkem ve farnosti byl kaplan. Vzhledem k tomu, že se v nových podmínkách stíral rozdíl mezi kaplanem a kooperátorem, nebyli od roku 1835 kaplani jmenováni, ale pouze kooperátoři, někteří z kooperátorů dostali však pouze osobní čestný titul kaplana, jako například A. Cetkovský. Od roku 1785 také někteří františkáni byli koo-

perátory, bydleli v klášteře, ale plnili povinnosti podle pokynů faráře ve farnosti. Počátkem 19. století tato praxe ustala, částečně se vracela v dobách nedostatku kněží.

Kaplani:

Josef Lach 1764–1778	Antonín Schilder 1810–1814
František Šmákal 1778–1787	Bazil Borek 1814–1825
Jakub Altmann 1787–1800	Petr Suřica 1825–1826
Pavel Matela 1800–1803	Josef Schubert 1826–1829
Jan Müller 1803–1806	Martin Marek 1829–1835
Karel Schinzel 1806–1810	

Kooperátoři:

Josef Olborth 1772–1781	František Michalský 1835–1847
Maxmilián Strumpf 1781–1785	Jakub Lampka 1840–1848
Josef Mošnovský 1781–1782	František Poslušný 1848
Karel Moser 1782–1784	Vojtěch Vodička 1848–1877
Jakub Altmann 1782–1787	Antonín Cetkovský 1878–1906
Matěj Kalina 1784–1792	Jan Tomášek 1884–1886
Pavel Matela 1787–1800	František Popp 1886–1888
Jan Müller 1798–1803	Jan Svozil 1888–1890
Ludvík Breitkopf 1800–1808	Augustin Chmelař 1890–1892
Karel Schinzel 1803–1806	František Glogar 1892–1893
Antonín Presl 1805	Jan Petřík 1893–1895
Antonín Neumann 1806–1810	František Pisch 1895–1897
Antonín Schilder 1808–1810	Karel Komárek 1897–1901
Tomáš Markefka 1810–1812	Ludvík Novák 1901–1904
Bazil Borek 1812–1814	Jakub Hudeček 1904–1915
Petr Suřica 1811–1825	Josef Foltynovský 1906–1908
Tomáš Christ 1815–1817	Antonín Tomeček 1908–1909
Josef Schubert 1825–1826	Jan Horák 1909–1914
Martin Marek 1827–1829	Josef Pospíšil 1910–1926
Josef Bartusek 1830	Benedikt Spisar 1915–1918
Šebestián Bohatý 1831–1833	Josef Hrabal 1918–1924
Karel Gazda 1833–1839	

Kooperátor – expozita v Huštěnovicích:

Jakub Hudeček 1910–1915

Kooperátoři františkáni v klášteře:

Alexius Čermák, OFM 1785–1787	Bonaventura Ubely, OFM 1795–1798
Bernardin Storch, OFM 1785–1787	Alan Hráský, OFM 1797–1804
Bonaventura Janeček, OFM 1785–1797	Podiven Mayer, OFM 1788–1789
Filip Knaus, OFM 1785–1795	Floribert Kaňka, OFM 1860–1877, 1878
Timotej Bozar, OFM 1788–1801	Roger Polesný, OFM 1877–1878

Z kaplanů a kooperátorů, pomineme-li ty, kteří se stali hradištskými faráři, si zaslouží zvláštní zmínku alespoň někteří. Antonín Schilder (1785–1855) pocházel ze slezského Leskovce a hned po svěcení přišel do Uherského Hradiště a působil zde šest let. Pak si jej povolal za sekretáře a ceremonáře arcibiskup Trautmannsdorf, jehož se stal důvěrníkem. Schilder i na takovém místě se ucházel o hradištskou faru, dokonce několikrát, což svědčí o tom, že musel mít k Hradišti vřelý vztah. Když se do Hradiště nedostal, stal se roku 1819 kroměřížským kanovníkem a roku 1820 tamním kapitulním děkanem. Byl výborným ka-

zatelem, jeho kázání vycházela i tiskem.³⁰ Škoda, že městská rada v roce 1815 dala přednost před ním Kirschnerovi.

Bazil Borek (1787–1874), který zde působil v letech 1812–1825, odešel do brněnské diecéze a zemřel jako čestný kanovník brněnský. Prozměnu metropolitním kanovníkem vídeňským se stal hradištský kooperátor v letech 1815–1817 Tomáš Christ (1791–1870), svitavský rodák, profesor teologie nejprve na olomoucké, pak na vídeňské univerzitě. Mužem jiného ražení byl Martin Marek (1795–1871), rodák ze Stínavy, který z Uherského Hradiště odešel do Březolup za lokálního kaplana, pak do Ostrožské Nové Vsi, kde se stal v roce 1855 prvofarářem. Marek byl z chudých poměrů, jako mladý muž bojoval v bitvě u Lipska, kde byl raněn. Nevynikal vzděláním a společensky byl neobroušený, získal si však úctu jako poctivý, pracovitý a nápaditý vesnický kněz těšící se lásce farníků i kněží okolních.³¹ Pozoruhodnými kooperátory byli Michalský, Vodička a Cetkovský, o nichž je řeč jako o hradištských farářích. Solidního postavení se dopracoval také frýdlantský rodák Josef Foltynovský (1880–1936), profesor olomoucké teologické fakulty, jehož příručky pro duchovní správu dodnes neztratily hodnotu. Foltynovský zemřel předčasně jako olomoucký kanovník. Počátkem 20. století působili ve farnosti kooperátoři, o nichž se jednou farář Zanáška vyjádřil, že se jim už nikdy nikdo nevyrovnal, a to byli Jakub Hudeček a Josef Pospíšil.

Jakub Hudeček se narodil v Želči u Vyškova v roce 1871 a do Uherského Hradiště přišel v roce 1904 jako už zkušený kněz. Byl to obdivuhodný člověk, který se zamiloval do kraje, v němž žil sv. Cyril a Metoděj a snažil se být jejich následovníkem. Jeho práce se ubírala dvojitým směrem. Jednak se věnoval archeologii, později byl dokonce předsedou archeologického spolku Starý Velehrad. Napsal řadu článků a dvě knihy – *Život sv. Cyrila a Metoděje a Dějiny Velké Moravy – 1 000 let státu Československého*. Druhý směr práce, který jej straval ne méně než archeologie, byla duchovní práce, a to především v přífařených obcích. Vynikl skromností, rozdával vše co měl, dával farníkům mimořádný příklad kněžského života. Založil spolek Svornost a Omladinu, čili sdružení katolické mládeže. V roce 1910 se přestěhoval do Huštěnovic, kde byl ustanoven prvním domácím duchovním správcem jako expozita a v roce 1915 se stal prvním huštěnovickým farářem. Zemřel jako uherskohradištský děkan a čestný kanovník kroměřížský v roce 1937.

Josef Pospíšil pocházel z Palonína, kde se narodil v roce 1887, a do Uherského Hradiště přišel v roce 1910 a působil zde až do roku 1926. Farnost se rychle zmenšila na město a Staré Město a jeho nadšená práce mohla být intenzivnější. Na rozdíl od Hudečka se věnoval jenom duchovní práci, která ve zmenšené farnosti a zvláště ve Starém Městě nabyla na mimořádné intenzitě, zvláště jej milovali Staroměšťané, kde pracoval v Orle a zasloužil se například o zbudování Lidového domu a Orlovny. Z Uherského Hradiště odešel do Předměstí, později do Moravského Písku, byl vězněn a zemřel v roce 1963 v Opavě. Hudeček a Pospíšil vytvořili moderní a účinný model pastorační práce, který přinesl trvalý užitek.

b) Katecheti a profesori náboženství

V roce 1773 došlo se zrušením jezuitské koleje také ke zrušení gymnázia. Místo toho v roce 1776 vznikla „Hlavní“ škola, tak jak tomu bylo ve všech krajských městech. Vzhledem ke studijnímu programu, který zde byl stanoven, bylo na škole místo katechety. Zřejmě prvním byl Valentin Kofránek, kterého roku 1784 vystřídal Vojtěch Pietsch, po něm od roku 1807 následoval František Pokorný. Od roku 1838 byl katechetou františkán Martin Salač, v roce 1859 byl katechetou františkán Hyacint Kment.

V roce 1859 vznikla německá reálka přeměněná později na německé gymnázium, které trvalo do roku 1918. Ač to bylo gymnázium německé, řada profesorů, včetně katechetů, se účastnili vlasteneckého hnutí. Prvním katechetou byl známý vlastenec Tomáš Hájek (1823–1910), vlastenec starého ražení, z pozdějších vynikli František Perutka (1840–1915) a Jan Nevěřil (1864–1940), který působil na německém gymnáziu v letech 1896–1915.

Na Perutku vzpomínal jeho žák Josef Kachník:

„*Neohroženým byl profesor náboženství Fr. Perútka, ač ve škole nikdy slova českého ne-*

7. František Michalský.

František Michalský narodil se r. 1807 v Jeskovicích ve Slezsku, byl r. 1834 vysvěcen na kněze. Přišel začátkem měsíce června 1835 do Uh. Hradiště a byl zde až do své smrti 24/p. 1878. Začátkem r. 1848 jmenován byl administrátorem fary až do 17. března 1864, kdy jeho předchůdce Ignác Kirschner v Uh. Hradišti zemřel. 27. června 1864 je již v matrice zemřelých pro Staré Město podepsán jako farář. Jeho nástupcem byl Vojtěch Vodňák, dlouholetý kooperátor v Uh. Hradišti, rodák z Uh. Hradiště, nar. 6/4. 1825 na kněze vysvěcený r. 1848. Působil tedy v Uh. Hradišti skoro 42 let.

8. Biografický údaj F. Michalského na rubu portrétu.

promluvil. Leč jinak, kde mohl, české studenty podporoval, půjčuje mimo ústav vlastenecké knihy, povzbuzuje a hmotně podporuje. Byl dobrým učitelem a vychovatelem. Přednášel volně, sem tam přecházeje, zkoušel teprve, když ucelenou část učebné látky byl přednesl, a nechával nám na vůli, abychom se sami ke zkoušení hlásili. Jeho – ovšem německé – exhorty, bývaly stručné, ale k životu studentskému přiléhavé. Byl později, když jsme ústav opustili, oporou Matice školské v Uherském Hradišti pro zbudování českého gymnasia, na něž poté přešel a stal se i okresním školdozorcem, vydav pěkné dějiny Starého a Nového zákona jazykem českým, v „České besedě“ byl hybnou silou a denním hostem. To dodávalo vlasteneckým žákům na gymnasiu srdnatosti, že si někdy také do „Besedy“ na pivo a na noviny zaskočili. Perůtka o tom věděl, ba je tam i viděl, leč mlčel.⁴³²

Jiného ražení byl profesor Jan Nevěřil. Zabýval se dějinami Velehradu a Velké Moravy vůbec. V letech 1903–1911 řídil archeologický průzkum velehradské baziliky a jejího okolí. Výsledky tohoto bádání publikoval německy i česky. Nejvíce se však proslavil objevem

9. Vojtěch Vodička.

10. Biografický údaj V. Vodičky
na rubu portrétu.

Farář Vojtěch Vodička.
Dne 6. dubna r. 1825 narodil se v Uh. Hradišti
na čís. 161. Vojtěch Filip Vodička. Jeho otec jmeno-
val se Filip a byl dle křestní matky, svaz. II,
str. 133. druhým královským učitelem na dívčí škole
v Uh. Hradišti; matka se jmenovala Josefa, rozena
Gallova, dcera Jikuba Gally, mlynáře.
Gymnaziem studoval u piaristů v Kroměříži,
bohosloví v Olomouci a byl r. 1848 na kněze vy-
svěcen. Za kooperátora dostal se do Uh. Hradiště a
v této hodnosti setrval až do r. 1877, kdy stal se ad-
ministrátorem a pak i farářem.
Zeměl náhle dne 22. května 1900.
Chodil vždy elegantně jako laik. Počtený
nedostal jiné fotografie a proto musil použít tu,
jaká byla. Za něho nastal v ohledu národním
přeorat. Byl také dlouholetým předsedou „Jenoty“.

*J. L. Z. máška,
farář.*

základů kostela sv. Jana v Modré u Velehradu. Byl to vlastně první velkomoravský kostel, jehož základy byly v nové době odkryty. Nevěřil nemohl ještě dobře zvládnout celou archeologickou práci, vždyť byl do značné míry amatér, to učinil o několik desetiletí později

Josef Cibulka, přesto Nevěřil se svým objevem modranského kostelíka se trvale zapsal do dějin archeologie u nás. Hodně práce vykonal Nevěřil také jako organizátor, především v roce 1910 obnovil spolek Starý Velehrad. Později Nevěřil odešel za profesora církevních dějin na olomouckou teologickou fakultu, tam však své talenty, které projevil v Uherském Hradišti, už nerozvíjel.

Když v roce 1884 vzniklo české gymnázium, stal se prvním katechetou František Schindler (1884–1886), po něm následovali Alfons Sauer (1886–1911) a Otakar Tauber (1912–1922), kromě nich vypomáhali i další kněží například jako exhortátoři. Těmto mužům byla věnována pozornost v almanaších gymnázia, prof. Tauberovi pak v četných vydávaných textech Antonína Šuránka, jehož blahorečení se připravuje a který byl oddaným žákem a ctitelům Tauberovým.

Své katechety měly od konce 19. století školy dívčí a školy chlapecké. Mezi známé postavy patřili katecheti Karel Vojáček, Ignác Zanáška či Jiří Blinka, od roku 1918 Josef Hrabal. Duchovního správce měla také věznice, tak například do roku 1835 jím byl kaplan Martin Marek, pak František Michalský, kolem roku 1860 františkán Hyacint Kment.

Penzisté a výpomocní kněží

V 18. století část kněží byla bez místa, uvádějí se s titulem Presbyter Ecclesiasticus. Po zrušení jezuitského řádu část členů koleje zůstala ve městě v soukromí, k exjezuitům přibyli cisterciáci, v 19. století to byli kněží, kteří pro nemoc nebo pro stáří nepracovali v duchovní správě. Někteří měli jurisdikci k výpomoci, ti jsou uváděni ve starých katalozích, někteří byli zcela v soukromí, v 19. století diecézní katalogy uvádějí všechny kněze žijící ve farnosti. Nelze tedy učinit celkový přehled všech těchto osob z celého období, tedy alespoň například s poznámkou „Presbyter Ecclesiasticus“ jsou uvedeni exjezuité František Lameš (do smrti 1809), Antonín Brzoska (do smrti 1796), Michal Dvorský (ještě 1784), Josef Schirmer (poslední rektor, zemřel 1784), Maxmilián Strumpf (později kooperátor). Z velehradských cisterciáků zde v roce 1785 pobýval Karel Presl a pak až do smrti 1813 podpřevor Bernard Strouhal. V roce 1813 zemřel také Ignác Weisel, zdejší rodák, který několikrát byl krátce kooperátorem v různých farnostech, ale většinou žil doma.³³ V roce 1824 zde zemřel bývalý františkán a později lokální kaplan Alan Hraský. Kolem roku 1830 našel útulek ve městě, pak se musel nastěhovat k františkánům, Jan Přecechtěl. V letech 1842–1845 pobyl ve městě Tomáš Heeger, když se jeho zdraví zlepšilo, odešel za lokálního kaplana do Horního Němčí. V letech 1852–1864 žil ve městě penzionovaný jalubský farář Vincenc Palsam a roku 1873 jeho nástupce Martin Ošťádal. Oba zde zemřeli. V devadesátých letech našel ve městě útulek Augustin Maiwald, kněz vídeňské arcidiecéze, a roku 1902 zde po kratším pobytu zemřel místní rodák Viktor Sosna. V roce 1912 se přistěhoval kněz důchodce Petr Lubojacký, který vypomáhal v duchovní správě, ale už v roce 1914 zemřel. Také profesor německého gymnázia Perutka zde trávil léta odpočinku do smrti v roce 1915.

c) Františkáni

V roce 1778 byl františkánský klášter v plném rozkvětu, ač v posledních letech byl patrný určitý pokles povolání. Osmdesátá léta přinesla radikální změny. V roce 1785 z rozhodnutí Josefa II. byl klášter vyňat z uherské provincie sv. Salvátora a přičleněn k české provincii. Bezprostředně následovalo ohrožení jeho samotné existence. Ač v roce 1785 museli převzít františkáni nadpočetná místa kooperátorů ve farnosti, krajský hejtman Bossi vystoupil s myšlenkou zrušení kláštera. Byla též úvaha, že by se františkáni přestěhovali do opuštěného velehradského kláštera, v Hradišti v jejich budově by byla kasárna. Překvapivě se pro zrušení kláštera vyslovil děkan Josef Lach. Na stranu františkánů se však postavili někteří měšťané, především josefínský systém však zcela ochromil řeholní život a to se projevilo i v Hradišti a klášter už nikdy nedosáhl té úrovně, jakou měl po většinu 18. století. Zlatá doba hradištských františkánů skončila. Řada mladších řeholníků odešla na fary, někteří

trvale, jiní se vraceli do kláštera na stáří. Dorost chyběl. Od roku 1804 se františkáni uváděli v diecézním katalogu kněžstva, toho roku bylo v klášteře šest kněží: kvardián Kazimír Horálek, nar. 1750, vikář Bonaventura Janeček, nar. 1748, zpovědník Gabriel Land, nar. 1742, Benvenut Deblin, nar. 1733, Jakub Stukeil, nar. 1736 a Metod Komnacký, nar. 1737. O deset let později byli v klášteře už jen tři kněží, a to kvardián Jeremiáš Groel, Metod Komnacký a Engelbert Kollmann. Katalog tehdy frátery neuváděl. Ve 20. letech byl zde noviciát české provincie, nějakou dobu zde byli i řádoví studenti teologie. Tak katalog na rok 1828 uvádí následující obsazení kláštera:

P. Severin Türk, kvardián, nar. 1790 v Třebové, o. 1814
P. Šebestián Šebestík, vikář, nar. 1794 ve Strážovicích, o. 1819
Vít Hlavsa, klerik, nar. 1798 v Praze
Norbert Linhart, klerik, nar. 1805 v Praze
Alois Hájek, novic
Ambrož Franzl, novic
Agapit Graubner, novic
Peregrin Rýpar, fráter, nar. 1755 v Černotíně, profes 1784
Matěj Třesák, fráter, nar. 1780 v Obřelicích, profes 1809
Antonín Vejvar, fráter, nar. 1792 v Turnově, profes 1816
Jodok Steinbrecher, fráter, nar. 1792 v Chebu, profes 1816

Od třicátých let byl jeden františkán katechetou, první od roku 1838 P. Martin Salač, později, v době nedostatku kněží, jen vypomáhal jako kooperátor ve farní duchovní správě, někteří byli i duchovními správci ve vězení. Nejvíce popularity získal hradištským františkánům fráter Erazim Jindřich Vitásek, který se narodil v roce 1817 v Brně, vyrůstal však v Huštěnovicích a v roce 1840 vstoupil do františkánského řádu v Uherském Hradišti a do zdejšího kláštera pak přišel v roce 1872. Napsal řadu knih, z nichž nejdůležitější byla kniha obsahující pravidla a dějiny III. řádu sv. Františka, k níž byl připojen první úplný český překlad mše svaté, a pak *Dějiny a místopis král. města Uh. Hradiště* (Uh. Hradiště 1879), což byla první knižní česká historie města. Hodně se věnoval také dějinám Huštěnovic a v roce 1878 vydal *Nástin dějin obce Huštěnovské na Moravě*. Takto jej ve svých pamětech vylíčil Josef Kachník:

„V rámeč tohoto prostředí spadá markantní a charakteristická postava františkánského bratra Erazima Vitásky, nevšední inteligence a neobyčejného vlasteneckého nadšení. Byl rodákem huštěnovickým a získal si neocenitelných zásluh o sehnání potřebného kapitálu na vystavení chrámu v Huštěnovicích. Byl štíhlé postavy, hubený, tváře přibledlé, oduševnělé, oči pronikavých. – Kráčel každého dne vážně po náměstí na poštu pro klášterní korespondenci, oblečen ve františkánskou kutnu, opásán bílým cingulem, hlavu maje pokrytu mohutným širákem. Smíval se na děti, které se sbíhaly, aby ruku políbily, uctivě zdravil honorece města, zvl. vlastence, s těmito se zastavuje a hovoří. Vydal první dějiny králov. města Uh. Hradiště a dovolen mu byl za tím účelem i přístup do archivu městského. Bylo mu zvláštním potěšením zváti české žáky německého gymnasia k sobě do kláštera a ve své cele je hostiti zbytky oběda, jež pečlivě uchovával, sám si od úst utrhuje. Při tom horlil vlastenecky pro národ, předčítal své české básně, skanduje a čítaje metrické stopy na prstech. Muž, jenž byl hoden štětce malířova a epického zpracování básníkovy.“⁹⁵ V roce 1893 byl Vitásek přeložen do kláštera ve Slaném a tam, daleko od svého kraje v roce 1897 zemřel.

V prvních desetiletích 20. století mezi hradištskými františkány vynikli dva spisovatelé, Bonaventura Josef Wilhelm (1873–1937) a historik Klement František Minařík (1883–1971). Františkánům se podařilo vzkřísit tzv. třetí řád, čili laické sdružení, jehož členové ve svém životě, především rodinném, se snažili uskutečňovat ideály sv. Františka. Do tohoto sdružení náleželo především mnoho venkovanů z širokého okolí. Velkou slavností přitahující zástupy věřících byla slavnost Porciunkule každoročně 2. srpna.

d) Řeholní sestry

Když v roce 1872 přišly na Moravu první sestry z kongregace sv. Kříže, vznikl v roce 1874 jejich dům ve Starém Městě, šlo však o kratičkou epizodu, záhy sestry odešly jinam.

4. Duchovní povolání

Josefínské reformy, ale také už předchozí zrušení jezuitského řádu, přinesly pokles možností studia, což se projevilo v poklesu duchovních povolání. Tento zlom byl patrný tak výrazně, že v osmdesátých letech 18. století nebyl vysvěcen jediný kněz z farnosti, pak se situace zlepšovala, ač nikdy už počet novokněží nedosáhl stavu za děkana Schupplera. Na počet povolání působily různé faktory. Početná povolání na počátku 19. století lze snad také přičíst děkanu Preslovi, jeho osobnímu příkladu. Jiná situace byla na přelomu 19. a 20. století, kdy opět počet povolání rostl. Tentokrát to lze přičíst mimo jiné i snadným studijním možnostem, především otevření českého gymnázia v Uherském Hradišti roku 1884. Nové také bylo, že v té době řada novokněží se narodila jinde a jejich rodiče do města přišli za prací. Například Arnošt Hrabal se narodil v Buchlovicích, ale v deseti letech se přestěhoval do Uherského Hradiště, když jeho otec zde získal místo poštovního expeditora. Jiní zde uvedení kněží jako rodáci z farnosti zase žili jinde v době svěcení, tak například František Matzenauer měl primici v roce 1812 v Uh. Ostrohu. Ani následující přehled nemůže být zcela dokonalý, protože opět část moravského duchovenstva studovala nebo působila i v jiných oblastech, v Rakousku, v Haliči nebo v gorické arcidiecézi v dnešní Itálii, tam by bylo možné také hledat kněze z hradištské farnosti. Tedy následující přehled může být ještě doplněn:

- 1779 Josef Scholz (1752–1815)
- 1792 Antonín Veselý, OPraem. (1764–1819)
- 1794 Antonín Butz z Rolsbergu (1771–1843)
- 1798 Jan Müller (1773–1815)
- 1804 Antonín Presl (1780–1806)
- 1804 Antonín Sháněl (1780–1829)
- 1805 František Doležal (1782–?)
- 1806 Bruno Otta, OPSch (1782–?)
- 1808 Lukáš Kraus, OSA (1781–1835)
- 1810 Jan Bergler (1787–1831)
- 1812 František Matzenauer (1788–1831), narozen ve Starém Městě.
- 1813 Blažej Slunečko (1789–1846)
- 1818 Ferdinand Stuchlík (1793–1854)
- 1835 Jan Sedláček (1804–1870), narozen v Hustěnovicích.
- 1840 František Jarmer (1817–1885)
- 1848 Vojtěch Vodička (1825–1906)
- 1853 Floribert Schindler, OCap. (1828–?)
- 1855 Jan Křivka (1830–1881)
- 1869 Jan Pánek (1842–1899)
- 1881 Karel Sonntag (1858–1912)
- 1889 Viktor Sosna (1865 - 1902)
- 1889 Hugo Weinlich (1864–1934)
- 1891 Julius Weinlich (1869–1941)
- 1893 Mikuláš Maršálek (1867–1940), narozen ve Starém Městě.
- 1897 Jan Friedl (1874–1952), narozen v Horní Bobrové.
- 1898 Bohumil Goldmann (1874–1945), narozen v Morkovicích.
- 1898 Karel Zbořil (1875–1927)
- 1900 Antonín Kropáč (1876–1940)
- 1901 Metoděj Vávra (1875–1943), narozen v Kostelanech.
- 1903 Otto Galusek (1879–1959), narozen ve Vizovicích.

1904 František Goldmann (1881–1946), narozen v Počenicích.
1905 Matouš Kroča (1882–1948), narozen ve Starém Městě.
1908 Adolf Běhal (1880–1958)
1908 Adolf Otahal (1883–1940)
1909 Petr Křivák (1885–1953), narozen ve Starém Městě.
1910 Arnošt Hrabal (1886–1969), narozen v Buchlovicích.
1910 Eduard Tabáček (1886–1959), narozen v Boršicích.
1913 František Stašek, CsstR (1886–?), narozen v Huštěnovicích.
1915 Vladimír Kodítek (1889–1984), narozen v Kloboukách.

K výše uvedeným ještě patří Karel Šedý, narozený v Uherském Hradišti, kněz brněnské diecéze, který zemřel v roce 1853 jako farář v Radiměři.

Řeholní bratři:

Erazim Jindřich Vitásek, OFM (1817–1897), vyrůstal v Huštěnovicích.
Alfred Pintner, OPSch (1842–?)
František Obdržálek, SJ (1844–1920), narozen v Huštěnovicích.
Felix Burda, OP (1858–?)

Řeholní sestry:

Reinaldis Bubeníčková, z kongregace sester sv. Vincence, nar. 1841, vyznamenaná zlatým záslužným křížem.

Kajetána Němcová, z kongregace sester sv. Kříže, nar. 1848.

Milada Černá, z kongregace mil. sester III. řádu sv. Františka, nar. 1853.

Digna Vávrová, z kongregace mil. sester III. řádu sv. Františka, nar. 1877 v Kostelanech.

Z výše uvedených jmen třeba vyzvednout některá. Adam Butz z Rolsbergu se stal prelátem olomoucké kapituly. Lukáš Kraus, augustinián na Starém Brně, byl známý bibliofil. Ferdinand Stuchlík byl arcibiskupským sekretářem, stal se farářem ve Svitavách, čestným kanovníkem kroměřížským, vynikl jako sběratel starožitností, velmi proslulá byla jeho numismatická sbírka. Asi nejvíce město proslavili Arnošt Hrabal, známý grafik, dodnes obecně známý umělec spojovaný s Buchlovicemi, z těch starších pak Jan Pánek. Pánek pocházel z rodu, který v 19. století patřil mezi přední ve městě. Narodil se roku 1842, studoval na kroměřížském gymnáziu a po maturitě 1865 vstoupil do olomouckého semináře. Na kněze byl vysvěcen 5. července 1869. Kooperátorem byl v Hněvotíně a od roku 1872 trvale působil v Olomouci, nejprve jako ekonom kněžského semináře. V roce 1873 byl promován na doktora teologie a roku 1874 byl jmenován mimořádným profesorem Nového zákona na olomoucké univerzitě. V roce 1888 se stal asesorem arcibiskupské konzistoře a papežským komořím s titulem monsignora. V roce 1895 byl přijat za nesídelního, o rok později za sídelního olomouckého kanovníka a v roce 1898 se stal proboštem u sv. Mořice, avšak už za půl roku, dne 14. ledna 1899 zemřel a byl pohřben v Mařaticích. Věnoval se sociálním otázkám, byl předsedou katolických tovaryšských spolků, těšil se oblibě jako jedinečný kazatel. Tiskem vydal *Commentarius in duas epistolas B. Pauli ad Thesalonicenses. Regensburg 1896. Commentarius ad epistolam B. Pauli apostoli ad Hebraeos. Innsbruck 1882. Hermeneutica biblica in usum catholicum SS. Theologiae studiorum e prelectiones scriptis dr. Fr. X. Wieser. Olomouc 1884.* Znalec poměrů Josef Kachník ve svých vzpomínkách o něm napsal: „Nový zákon přednášel dr. Jan Pánek, rodák uhersko-hradištský, zjev sympatický. Přednášel latinsky a opakoval někdy i méně významná slova (jako phantasma, Gespenst, strašidlo) v obou jazycích zemských, aby se nezdálo, že je stranický. Byl jinak i v diecézi oblíben, stal se dómským kanovníkem a proboštem u sv. Mořice, leč záhy zemřel na žaludeční rakovinu...“⁶³⁶

Nelze opomenout Zikmunda Halku Ledóchowského, který se narodil v roce 1861 v Salzburgu, avšak jeho otec žil v Uherském Hradišti a Zikmund toto město pak považoval

za svůj domov či něco jako rodiště. Rod Ledóchowských byl starý polský šlechtický rod, který sehrál důležitou roli v 19. století, vyšlo z něj několik zcela mimořádných osobností a všechno to byli Zikmundovi blízcí příbuzní. Mieczyslaw Halka Ledóchowski (1822 – 1902) byl arcibiskupem hnězdenským a poznaňským, za kulturního boje v Německu jej nechal Bismarck uvěznit, později se stal kardinálem v Římě.³⁷ Uršula Ledóchowská, která se věnovala řeholnímu životu a charitativní práci, mimo jiné v Rusku a ve Skandinávii, byla prohlášena za svatou, Marie Terezie, která bývá někdy nazývána apoštolkou Afriky, byla prohlášena za blahoslavenou. Zikmundův bratranec Vladimír Halka Ledóchowski byl od roku 1915 generálem jezuitského řádu. Také Zikmund vstoupil do jezuitského řádu a v roce 1887 byl vysvěcen na kněze. Později z řádu vystoupil a stal se kroměřížským proboštem, olomouckým kanovníkem a později prelátem. Od roku 1932, když se zřekl všech hodností a titulů, žil v Praze a věnoval se opuštěným proletářským dětem. Zemřel v roce 1944. Napsal zajímavou knihu vzpomínek, jež vyšla česky i německy pod názvem *Knihla mé životní pouti* (1934), která obsahuje také vzpomínky na Hradiště v 70. letech 19. století.

Poslední z hradištských kněží pocházejících z období starého mocnářství byl P. Kodítek, který působil dlouhá léta jako farář v Syrovíně. Zachoval si do konce života svěžest a dobrou mysl a byl mezi kněžími populární. Teprve kratičce před smrtí odešel do kněžského domova na Moravec, pohřben je v Syrovíně. Knězem byl téměř sedmdesát let, zemřel pětadevadesátiletý. Byl čestným kanovníkem kroměřížské kapituly.

5. Uherskohradištský děkanát

Z předchozí doby zůstalo Uherské Hradiště sídlem děkanátu a hradištský farář se tradičně stával děkanem. Děkanát prošel však několikrát reorganizací. V roce 1778 děkanát tvořily farnosti Uherské Hradiště, Bílovice, Boršice, Buchlovice, Hluk, Jalubí, Kunovice, Napajedla, Uherský Ostroh, řeholní farnosti Polešovice, Spytihněv, Velehrad a lokální kaplanství Dolní Němčí, Sady a Ostrožská Nová Ves. V roce 1781 přibýlo lokální kaplanství Boršice u Blatnice, které bylo vyčleněno z hlucké farnosti. V onom roce 1778 došlo k reorganizaci děkanátů v souvislosti s vyčleněním brněnské diecéze a ke vzniku úřadu dozírajícího na děkany, tak zvaného arcikněžství. Hradištský děkanát od začátku náležel pod arcikněžství kroměřížské, prvním arciknězem se stal tamní kapitulní děkan Jan Gering, po něm úřad arcikněze zastávali většinou probošti tamní kapituly. Úkolem arcikněze bylo především každoročně vizitovat děkana. V osmdesátých letech však děkana Lacha vizitoval z pověření arcikněze vizovický děkan Tadeáš Brayer, když Gering byl zaneprázdněn ještě jinými úkoly. K radikální reorganizaci došlo v prosinci 1787 v souvislosti s dokončením rozhraničení mezi olomouckou arcidiecézí a brněnskou diecézí. Hradištský děkanát tvořily tehdy tyto duchovní správy a v pastorační práci tito kněží (kněží mimo duchovní správu nejsou uvedeni):

Děkan Josef Lach, farář v Uherském Hradišti.

Uherské Hradiště: farář Josef Lach, kaplan Jakub Altmann, kooperátoři Matěj Kalina, Pavel Matela, řeholní kooperátoři Bernardin Storch, OFM, Bonaventura Janeček, OFM, Filip Knaus, OFM, katecheta Vojtěch Pietsch, výpomocný kněz Bernard Strouhal, excisterciák.

Halenkovice: neobsazeno.

Bílovice: farář Josef Olborth, kooperátor Jan Franck.

Buchlovice: farář Jan Posíval, exjezuita, kooperátor Tomáš Něnička, buchlovský kaplan František Steippe.

Hluk: farář František Stárek, exjezuita, kooperátoři Josef Hiller a Antonín Dvořák.

Jalubí: farář Karel Ludvík Vokurka.

Kunovice: farář Jan Bernard, kooperátoři Jan Hanzely a Jan Augustin.

Uherský Ostroh: farář Ignác Spina, kooperátoři Jiří Pavlas a Jan Boes, výpomocný kněz Antonín Bartys.

Velehrad: administrátor Bartoloměj Konrád Veselý, excisterciák, kooperátor Amand Kratochvíla, OFM.

Březolupy: neobsazeno.

Sady: lokální kaplan František Wind, kooperátor Matěj Černý, exservita.

Ostrožská Nová Ves: lokální kaplan Jan Vykoukal, výpomocný kněz Ludvík Edmund Buhl, exservita. Halenkovice byly však bezprostředně přidány k nově vzniklému děkanátu napajedelskému.

K první vážnější změně děkanátu došlo v roce 1804, kdy se děkani stali zároveň školdozorci, čili inspektory triviálních škol v děkanátě, tento úřad zastávali do šedesátých let. V roce 1813 byl novým děkanem jmenován nikoli hradištský farář Schinzel, ale hlucký farář Rafael Tučapský. Pak hradištsí faráři zastávali úřady v děkanátní správě kupodivu velmi zřídka. Až v roce 1907 se Antonín Cetkovský stal viceděkanem a farář Zanáška též viceděkanem, ale až po 1. světové válce (děkanem se stal hradištský farář opět až v roce 1963). Výjimkou ještě bylo jmenování Jana Müllera školním inspektorem, teprve po jeho smrti převzal i tento úřad děkan Tučapský.

Když děkan Tučapský v roce 1813 převzal správu děkanátu, bylo obsazení v duchovní správě následující:

Bílovice: farář a viceděkan Josef Olborth, nar. 1749 Uh. Hradiště, ordinován 1771, kooperátor František Doležal, nar. 1782 Uh. Hradiště, o. 1805.

Buchlovice: farář Šimon Hausner, nar. Odry 1756, o. 1780, kooperátor Josef Fritsch, nar. Buchlov 1781, o. 1804.

Březolupy: lokální kaplan Martin Gottwald, nar. Vyškov 1748, o. 1772.

Sady (Derfle) : lokální kaplan František Rušil, nar. Stein 1779, o. 1804, kooperátor Ignác Habrich, nar. Červená Lhota 1783, o. 1809.

Hluk : farář a děkan Rafael Tučapský, nar. 1757 Prosetín, o. 1783, kooperátor Jan Dvořák, nar. Strážnice 1782, o. 1806.

Uherské Hradiště: farář Karel Schinzel, nar. Domašov 1780, o. 1803, kaplan Antonín Schilder, nar. Leskovec 1785, o. 1808, kooperátoři Petr Suřica, nar. Starý Jičín 1784, o. 1810, Bazil Borek, nar. Bruntál 1787, o. 1810, katecheta normální školy František Pokorný, OFM Conv.

Jalubí: farář Ondřej Popp, nar. Halbendorf 1746, o. 1772, administrátor in spiritualibus Jan Effenberger, nar. Červená Voda 1777, o. 1806.

Kunovice : farář a titulární děkan Jan Bernard, nar. Prostějov 1745, o. 1770, kooperátoři František Dvořil, nar. Tlumačov 1782, o. 1806, František Nevrlý, nar. Hrabyně 1782, o. 1810.

Ostrožská Nová Ves : lokální kaplan Rafael Liebold, nar. Svitavy 1775, o. 1800.

Uherský Ostroh : farář Jiří Budík, nar. Bučovice 1753, o. 1778, kooperátoři Ignác Martinek, nar. Opava 1784, o. 1807, Jan Rotter, nar. Neuzechsdorf 1786, o. 1809.

Velehrad : administrátor František Sedlák, nar. Strážnice 1773, o. 1796, kooperátor Josef Příbyla, nar. Opava 1783, o. 1809.

Nová duchovní správa přibyla až roku 1841, kdy vzniklo v Jankovicích lokální kaplanství. Také lokální kaplanství byla povyšována na farnost, to se týkalo Sadů v roce 1843, Ostrožské Nové Vsi v roce 1855, Jankovic 1856 a Březolup 1857. Farní administratura velehradská byla na farnost povýšena už 1825.

Když v roce 1872 došlo ke zrušení samostatného děkanátu bzeneckého a vznikl děkanát bzenecko-kyjovský, byly k hradištskému děkanátu přičleněny farnosti Stupava a Boršice u Buchlovic. Do konce první světové války vznikly ještě nové farnosti ve Stříbrnicích v roce 1910, v Kostelanech 1912, v Popovicích 1913 a v Huštěnovicích 1915 (1910 expozitura). Tak v roce 1918 tvořily hradištský děkanát, vedený tehdy děkanem Josefem Bartákem z Uh. Ostrohu a viceděkanem Inocencem Obdržálkem z Bílovic, tyto farnosti: Uherské Hradiště (farář Ignác Zanáška), Bílovice (Inocenc Obdržálek), Boršice (Antonín Štaffa), Březolupy (František Valenta), Buchlovice (Jaroslav Zatloukal), Huštěnovice (Jakub Hudeček), Jalubí (Rudolf Bajar), Jankovice (Cyril Bata), Kostelany (Ignác Lakomý), Kunovice (Josef Hladký), Ostrožská Nová Ves (Mořic Luska), Popovice (Jan Černý), Sady (František Hrabal),

Stříbrnice (Vincenc Vaněk), Stupava (Petr Lehar), Uherský Ostroh (Josef Barták), Velehrad (Karel Pokorný, SJ).

Pro početní rozvoj duchovních správ byl určující demografický vývoj. Vezmeme-li děkanát v hranicích z roku 1918, pak farnosti středověkého původu byly Uh. Hradiště, Bílovice, Boršice Buchlovice, Jalubí, Sady, Uherský Ostroh, částečně Velehrad. Demografický nárust v 18. století vedl ke vzniku duchovních správ v Březolupech, Kunovicích, Ostrožské Nové Vsi, částečně sem lze zařadit i Velehrad. V 19. století vznikly pouze dvě farnosti, a to Jankovice a Stupava, ale v desetiletí před vznikem republiky čtyři farnosti – Huštěnovice, Kostelany, Popovice a Stříbrnice. Však hradištský děkanát by si zasloužil samostatnou studii.

6. Přínos farnosti

Je namístě se ptát, co celá struktura zvaná uherskohradištská farnost v období 1778–1918 přinesla. Její prvotní smysl byl náboženský. Když prošla obdobím josefínských reforem i vnitřním duchovním rozkladem austrokatolicismu, lze říci, že nebyla otřesena. Počet kněžských povolání na počátku 19. století ukazuje, že osvícenství v myslích farníků nezaškořeno. Když se rozpadl s monarchií v roce 1918 starý svět, přes agitační nápor se zřetelně neprojevil odpad od církve. V jednom i druhém případě farnost obstála a to je i vizitka práce farního duchovenstva.

Musíme se ptát, co farnost přinesla městu a kraji v oblasti nenáboženské. Zde více vystupuje do popředí řada osobností. Duchovenstvo se podstatně zasloužilo o národní probuzení a uvědomění obyvatelstva v druhé polovině 19. století. Zasloužilo se o kulturní rozvoj svojí rolí ve školství a ve veřejném životě. Napomohlo hospodářskému rozvoji politickou angažovaností, která sledovala obecný prospěch. Uznání této skutečnosti se projevilo tím, že tři po sobě jdoucí faráři Michalský, Vodička a Cetkovský byli zvoleni čestnými občany města. Zaslouží si úctu a vzpomínku, a nejen pouze oni, nejen v kruzích věřících, ale mezi obyvatelstvem města a okolí bez ohledu na světový názor a politické přesvědčení.

Poznámky:

- 1 V i t á s e k, J. E.: *Dějiny a místopis král. města Uh. Hradiště*. Uh. Hradiště 1879.
- 2 V i t á s e k, J. E.: *Nástin dějin obce Huštěnovské na Moravě*. Uh. Hradiště 1878.
- 3 K a c h n í k, J.: *Vlastenecké vzpomínky na Nivnici*. Třebíč, Uh. Hradiště ... Olomouc 1937.
- 4 Dílo sochaře Antonína Poppa.
- 5 Obec Mařatice byla přifařena do Sadů až do roku 1957, pouze kostel a hřbitov náležel do hradištské farnosti.
- 5 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště.
- 6 SOA Uh. Hradiště, fond Farnost Uh. Hradiště.
- 7 Tamtéž, farní kronika.
- 8 Tamtéž, farní kronika.
- 9 V i t á s e k, J. E.: *Nástin dějin obce Huštěnovské...*
- 10 SOA Uh. Hradiště, fond Farnost Uh. Hradiště, farní kronika.
- 11 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště, protokoly městské rady.
- 12 MZA Brno, matriky Tvarožná.
- 13 ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, arcijáhenské protokoly.
- 14 MZA Brno, matriky Uh. Hradiště.
- 15 Z l á m a l, B.: *Neznámý záznam o velkomoravském kostele sv. Víta ve Starém Městě*. In: *Duchovní pastýř*, r. XXI (1972), s. 146.
- 16 ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, Uh. Hradiště. Novoveský lokální kaplan Jan Vykoukal (1737–1795) není totožný s hradištským rodákem Janem Vykoukalem (1748–1804).
- 17 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště, protokoly městské rady.
- 18 O Preslovi nasbíral hojný materiál farář Zanáška, něco vypsál ve farní kronice, něco ve zvláštní knize svých historických poznámek. Hradištský radní Bernard Presl, který často vystupuje v městské

politice v závěru 18. století, byl bratrem děkana Presla. Jeho syn Antonín byl knězem, kaplanoval u děkana Presla, ale předčasně zemřel.

- 19 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště, protokoly městské rady.
- 20 MZA Brno, Gubernium, obsazování farností na patronátu Náboženského fondu.
- 21 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště, protokoly městské rady.
- 22 Nad daty úmrtí hradištských kněží na počátku 19. století je otazník, protože v matrice bylo určitou dobu zapisováno jen datum pohřbu. Nekrology v diecézním katalogu kněžstva, Wolny v Kirchliche Topographie i Vitásek uvádějí leckdy nejrozmanitější data lišící se dokonce v letech.
- 23 SOA Uh. Hradiště, archiv města Uh. Hradiště, protokoly městské rady.
- 24 ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, arcijáhenské protokoly, též MZA Brno, Gubernium, obsazování farností na patronátu Náboženského fondu.
- 25 ZA Opava, pobočka Olomouc, ACO, rukopisné katalogy kněží obsahující data a místa působení.
- 26 SOA Uh. Hradiště, fond Farnost Uh. Hradiště, farní kronika.
- 27 Tamtéž.
- 28 Marie Hübnerová, in: Uherské Hradiště – zpravodaj města, říjen 1991, nestránkováno.
- 29 SOA Uh. Hradiště, fond Farnost Uh. Hradiště, farní kronika.
- 30 Z l á m a l, B.: *Katalog moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby*. Olomouc 1977.
- 31 Kol.: *Ostrožská Nová Ves*. Ostrožská Nová Ves 2001, s. 169–171.
- 32 K a c h n í k, c. d., s. 24.
- 33 MZA Brno, matriky Uh. Hradiště.
- 34 V i t á s e k, J. E.: *Dějiny a místopis...*
- 35 K a c h n í k, c. d., s. 23.
- 36 K a c h n í k, c. d., s. 35.
- 37 Když byl arcibiskup Ledóchowski v roce 1875 propuštěn Bismarckem z vězení, měl odcestovat do Říma. První jeho větší zastávka byla právě u příbuzných v Uh. Hradišti. Arcibiskup zde nějakou dobu pobyl a tím vzbudil značnou senzaci. Uh. Hradiště tak bylo krátce sídlem polského primasa. Tento pobyt popsal ve svých vzpomínkách Zikmund Halka Ledóchowski.

PhDr. Vladimír T e t h a l (n. 1961), vystudoval na Filozofické fakultě MU v Brně češtinu a dějepis, na CMTF v Olomouci teologii a na Katolické univerzitě v Lublině studoval kanonické právo. Vyučoval na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Pracuje v duchovní správě a ve školství. Zabývá se církevními a regionálními dějinami.

The St. Francis Xavier Parish in Uherské Hradiště in the Years 1778–1918

A b s t r a c t

In 1778, the former Jesuit temple consecrated to St. Francis Xavierius was converted into a parish church. It was a reflection of the changes brought about by the Enlightenment. Consequently, these changes took place in the local religious life. Some of the sacral structures had disappeared or been made obsolete, ecclesiastic societies were dissolved, and the state administration had intervened in all areas of religious life. The parish had transformed itself into a new condition which persisted for over one hundred years. When new parishes were established in formerly incorporated villages of Huštěnovice and Kostelany (later in Staré Město as well), the social and religious life was read for the new period of the Czechoslovak Republic. In this period, the parish had a number of exceptional clergymen, such as Josef Lach, Karel Presl, František Michalský, Vojtěch Vodička, Antonín Cetkovský, catechists František Perutka, Jan Nevěřil, Alfons Sauer and Franciscan Erazim Vitásek. Many of them contributed significantly to national awakening, as well as cultural and economic revival. The civic society respected their work and some of the above named became honorary citizens. Their work was of such high quality that the wave tergiversations following the founding of the Republic did not afflict their parish.

Die Pfarrgemeinde des heiligen Franciscus Xaverius in Uherské Hradiště in den Jahren 1778–1918

Zusammenfassung

Die ehemalige Jesuitenkirche des heiligen Franciscus Xaverius wurde 1778 zur Pfarrkirche. Damit wurden Änderungen hervorgerufen, die die Aufklärung veranlasste. Es kam zu Veränderungen im Religionsleben. Einige sakrale Objekte erlöschten, Kirchenverbände wurden aufgehoben, der Staat griff in alle Religionsbereiche ein. Die Pfarrgemeinden wurden umgestaltet und in dieser Form überdauerten sie mehr als hundert Jahre. Als in den eingepfarrten Gemeinden Huštěnovice und Kostelany (später auch in Staré Město) selbständige Pfarrgemeinden entstanden, war das gesellschaftliche und religiöse Leben vorbereitet auf die neue Tschechoslowakische Republik. Zu jener Zeit hatte die Pfarrgemeinde hervorragende Pfarrer wie Josef Lach, Karel Presl, František Michalský, Vojtěch Vodička, Antonín Cetkovský, Katecheten František Perutka, Jan Nevěřil, Alfons Sauer und einen Franziskaner Erazim Vitásek. Viele von ihnen trugen bedeutend zur nationalen Aufklärung sowie kulturellen und wirtschaftlichen Entfaltung bei. Die Bürgergesellschaft konnte ihre Arbeit schätzen und einige von den oben genannten wurden zu Ehrenbürgern ernannt. Ihre Geistesarbeit war insofern hochwertig, dass die Welle, in der sich nach der Entstehung der Republik viele von der Kirche abgewendet haben, diese Pfarrgemeinde nicht getroffen hat.